Obsah:

Rodiče svaté Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře (2. část)
Sr. Milada od Spasitele světa, OCD 1

Několik podnětů z četby karmelitánské řehole svatého Alberta
(5. část - dokončení)
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. 8

Věk jako zdroj útěchy a naděje
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. 12

(2. část)

Rodiče svaté Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře

Sr. Milada od Spasitele světa, OCD

Manželé Martinovi

I po svatbě se Zelie s Ludvíkem snažili žít cele pro Boha. „Naši rodiče platili za mimořádně zbožné", svědčila později Marie v kanonizačním procesu. „Denně chodívali v půl šesté na první mši svatou, které se říkalo mše chudých."[1] K svatému přijímání přistupovali čtyřikrát i pětkrát v týdnu, což bylo v době jansenistické zbožnosti (která úctu ke svátostem přepjala natolik, až byly přijímány jen zřídka) velice často. Neděle se u nich světívala s puritánskou přísností. Kromě toho Marie vzpomínala, že by si rodiče v ten den nedovolili žádnou cestu, „ani užitečnou". Také zachovávali všechny předepsané posty. „Naše matka, svým tělesným založením slabá a útlá, zachovávala půst újmy stejně jako otec. Zásadně neužívala žádných dispenzí, které se již povolovaly. To že není pro dobré křesťany."[2] Ranní a večerní modlitba byla pro rodiče něčím samozřejmým. Zvlášť velká byla jejich úcta k Panně Marii a ke sv. Josefu. Často pomáhali chudým lidem a učili tomu i své děti (srov. AS 32; AS 40).
Je samozřejmé, že i Martinovi byli poznamenáni dobou, v níž žili: katolíci byli tehdy vytlačeni z politického a společenského života a církev zahnána do obranného postoje. Z toho pramenilo v rodině Martinových pohrdání „světem", všechno světské bylo u nich zakázáno. Za vzor a vrchol křesťanského života byl považován klášter - proto i oni tolik napodobovali klášterní zbožnost. I když tento styl poznamenal navenek v mnohém náboženský život rodiny, nezkalil pramen jejich autentické víry.

1 I. F. Görres, tamtéž, str. 51.
2 I. F. Görres, tamtéž, str. 53-54.

Život intenzívně zaměřený na následování Krista ovšem neznamenal, že by mezi manželi Martinovými neexistoval hluboký a něžný vztah. Terezie sice jednou sestře Anežce přirovnala jejich rodinu k rodině lilií, v níž každý člen žije zcela pro Ježíše – *„Jakou radost cítí naše srdce při pomyšlení, že naše rodina tak něžně miluje Ježíše. To je moje stálá útěcha. Či není naše rodina panenská, rodina lilií...?“* (DT 104)[3] – ale láska k Bohu dávala manželům Martinovým sílu milovat se navzájem manželskou láskou tím větší a čistější. „Jak jsem šťastna se svým manželem,... (...) Ano, můj muž je svatý muž. Každé ženě bych takového přála,“ – tak se jednou svěřovala Zelie svému bratrovi.[4]

Síla duchovního spojení mezi manželi se nejvíce projevila v době, kdy od sebe byli tělesně vzdáleni. Z návštěvy u příbuzných v Lisieux psala paní Martinová svému muži: „Můj milý Ludvíku, včera o půl páté jsme sem přijely. Můj bratr mě již očekával na nádraží a byl velmi potěšen, že nás opět vidí. On i jeho žena se snaží, aby se nám tu líbilo. Dnes v neděli večer bylo na naší počest velké přivítání. Zítra pojedeme do Trouville, v úterý je zase velká hostina u paní Maudelondové a asi (nás čeká) i cesta povozem k paní Fournetové.[5] Děti jsou velmi nadšené. Bude-li pěkné počasí, bude to jistě překrásné. Mrzí mě ale, že se tu tak mrhá penězi. Nic mě z toho netěší. Vede se mi právě tak, jako tvým rybám, které taháš z vody. Jsou vytrženy ze svého živlu a hynou. I já bych tu zahynula, kdybych tu musela zůstat delší čas. Necítím se dobře, zkrátka nejsem tam, kam patřím. A to má vliv i na mé tělesné blaho. Cítím se skoro nemocná. A přece se snažím být rozumná a přenést se nad tím vším. V duchu jsem celý den u tebe a stále si říkám: teď dělá to, teď zas tohle! Velmi po tobě toužím, můj milý Ludvíku. Z hloubi srdce tě mám ráda a cítím, jak se moje láska tímto odloučením zdvojnásobila. (...) Jestli to bude možné, napíšu ti zítra zase. (...) Domů přijedeme ve středu o půl šesté. Ach, jak dlouho je ještě do té doby! S láskou tě objímám. Děti ti vzkazují, že jsou rády, že mohly cestovat se mnou, a posílají ti mnoho polibků.“[6]

Pan Martin byl v psaní střídmější; přesto z jeho dopisů vysvítá stejná něžnost: „Drahá přítelkyně, nemohu přijet do Alençonu dříve než v pondělí; čas se mi zdá být dlouhý a nemohu se dočkat, až ti budu blízko. Nemusím ti říkat, jak mě tvůj dopis potěšil. Jen mi je líto, že se musíš tolik namáhat. Prosím tě, popřej si odpočinku. (...) Měl jsem štěstí, že jsem mohl jít ke svatému přijímání ve svatyni Panny Marie Vítězné v Paříži. Cítil jsem se tam jako

3 Sestře Anežce od Ježíše, 5.- 6. 5. 1890.
4 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 1. 1. 1863.
5 Paní Fournetová byla matka Celiny Guérinové (manželky Zeliina bratra Isidora Guérina), paní Maudelondová byla její sestra.
6 Dopis Zelie Martinové Ludvíku Martinovi, 31. 8. 1873.

v malém pozemském ráji. Jménem celé naší rodiny jsem tam obětoval svíčku. Celým srdcem vás objímám a očekávám, že zase budeme brzy spolu. Doufám, že Marie a Pavlína jsou rozumné. Tvůj manžel a pravý přítel, který tě miluje celým svým srdcem.“[7]

Historie rodiny

Pan Martin se ze začátku po svatbě domníval, že Bůh chce, aby s manželkou spolu žili jako bratr a sestra podle vzoru sňatku sv. Josefa s Pannou Marií. Teprve po domluvě ze strany jednoho rozumného kněze svůj názor změnil. A Pán jim požehnal devíti dětmi. Jako první se 22. 2. 1860 narodila Marie Luisa, pozdější sestra Marie od Nejsvětějšího Srdce, Terezčina kmotra. Všechny děti byly od narození zasvěceny Panně Marii. 8. prosince se Zelie Martinová modlila k Neposkvrněné Panně Marii o druhé dítě. Byla vyslyšena a 7. 9. 1861 se jim narodila druhá dcera Marie Pavlína, pozdější matka Anežka od Ježíše, Terezčina „druhá matka“. Pavlína nejvíce ze všech dcer podědila tělesný vzhled i duševní vlastnosti matky. Jako třetí dítě přišla na svět 3. 6. 1863 Marie Leonie, později sestra Františka Terezie z řádu Navštívení Panny Marie v Caen. Tato dcera od počátku zaostávala fyzicky i psychicky za svými sestrami.[8] Matka na ni musela brát zvláštní ohled. Při narození čtvrtého dítěte, Marie Heleny, 13. 10. 1864 byla Zelie již tak slabá, že nemohla své dítě sama kojit. Dceruška byla proto svěřena kojné na venkov.

Zeliiny potíže

Brzy nato se zdravotní stav paní Martinové začal zhoršovat, a proto prosila svého bratra o radu: „Jak víš, uhodila jsem se jednou jako mladé děvče do prsou o roh stolu. Tehdy jsem na to nedbala, ale nyní pozoruji na prsu jakýsi otok či nádor, který mě znepokojuje od té doby, co začíná bolet. Co se s tím dá dělat? Dovedeš si představit, jak jsem z toho vyděšená. Ne, že bych se bála operace, jsem odhodlána ji podstoupit, jenom nemám důvěru ke zdejším lékařům. Byla bych velmi ráda, kdyby operace mohla být v Paříži, a sice tehdy, až tam budeš ty, neboť bys mi mohl být velkou oporou. Jen jedno mě od toho nyní zdržuje: co by si tu počal můj muž?“[9]
K této operaci však nedošlo. Nevíme, co toho bylo příčinou. O dva měsíce později Zelie pod vlivem jiné události vážně rozjímala o smrti: „Včera v jednu hodinu zemřel můj tchán. Minulý čtvrtek přijal svátosti nemocných a skonal jako světec. Nikdy jsem nemyslela, že mě to tak dojme. Ještě se celá chvěji...

7 Dopis Ludvíka Martina Zelii Martinové, 8. 10. 1863.
8 O ní vyšel v časopise Karmel poutavý článek P. Mariana Masaříka v roce 2006 (v čísle 4).
9 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 23. 4. 1865.

Přiznám se ti, že mi smrt nahání strach. Pozorovala jsem tchána na úmrtním loži, a když si představím, že jednoho dne ten samý úděl stihne mě nebo moje milé..."[10] Zmíněný nádor, objevený v roce 1865, se pak intenzívně projevil o jedenáct let později, v říjnu 1876. Tehdy však již lékaři pokládali Zeliin stav za beznadějný.

Vlevo: Celina; uprostřed: dvě nejstarší - Pavlína a Marie v roce 1865
vpravo: Terezka ve věku tří a půl roku (červenec 1876)

Tabulka narozených dětí manželů Martinových zhotovená matkou Anežkou

Helena ve věku čtyř a půl roku

10 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 27. 6. 1865.

Paní Martinovou vyčerpávala nejen starost o domácnost a rostoucí počet dětí, ale i její živnost, její obchod. Ve své korespondenci si na to několikrát stěžovala svému bratrovi: „Tato noční práce mi ztrpčuje život. Mám-li mnoho objednávek, jsem politováníhodnou otrokyní, když ale nemám co dělat a leží zde hotové krajky v ceně 20 000 franků, jsem nucena posílat dělnice, které jsem s velkou námahou vyučila,[11] k jiným továrníkům. Potom se trápím a cítím, jakoby na mně ležely celé Alpy. Co na tom ale mohu změnit? Je třeba se do toho vložit a statečně na sebe brát svůj denní kříž."[12] A opět: „S obchodem alençonských krajek mám dost velké potíže a trápení. Je to koruna mého utrpení. Sice si vydělám trochu peněz, ale co mě to všechno stojí! Je to na úkor mého života, neboť cítím, že se mé pozemské dny zkracují. Když mi dobrotivý Pán Bůh nepomůže, nebudu již dlouho žít. Kdybych nemusela vychovávat své děti, dělalo by mi to málo starostí a uvítala bych smrt jako jitřenku nádherně vycházejícího dne. Často myslím na svou sestru v tichém a klidném klášteře. Nepracuje pro statky pozemské, ale shromažďuje si bohatství pro nebe. A já? Já se snažím prací svých rukou vydělávat peníze, z nichž si nemohu s sebou vzít nic, a ani bych nechtěla. Co bych si s tím počala? Někdy lituji, že jsem nenásledovala příkladu své sestry, ale potom si zase říkám, neměla bys své čtyři pěkné dcery a svého milého muže. Ne, je to tak dobře, že stojím právě tam, kam jsem postavena."[13]

Časem ale nalezla ve svém podnikání správný způsob a míru: „Když jsem začala svůj obchod s krajkami, onemocněla jsem z toho. Mezitím jsem se stala rozumnější. Jsem hotova na sebe vzít vše nepříjemné, co mě potká. Říkám si: „Milý Pán Bůh to tak dopouští," a víc nad tím nehloubám. On mi dává tu milost, že se nebojím, a proto jsem docela klidná. On je vskutku dobrotivý Otec a nenaloží na bedra lidí víc, než právě tolik, kolik mohou snést."[14]

Růst v odevzdanosti

I když se Zelie naučila snášet utrpení spojené s prací, čekaly ji bolesti daleko větší a hlubší, způsobené odchodem bytostí pro ni nejdražších. Před Martinovými stálo životní období, kdy chvíle radostného očekávání se často střídaly s bolestí snesitelnou jen v odevzdanosti do vůle Boží. Zelie a Ludvík dlouho toužili po synu, kterého by Pán Bůh povolal ke kněžství. Modlili se ke sv. Josefovi a 20. 9. 1866 se jim narodilo páté dítě, syn Maria Josef Ludvík. I on musel však být zanesen ke kojné na venkov a po půl roce, 14. 2. 1867, zemřel na těžké nachlazení. Rodiče se své touhy však nevzdali. Proto znovu vykona-

11 Paní Martinová zaměstnávala až dvacet dělnic.
12 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 7. 11. 1865.
13 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 23. 12. 1866.
14 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 14. 2. 1868.

li novénu k sv. Josefovi, která končila 19. 3. 1867. Za devět měsíců (19. 12. 1867) se jim narodil syn Maria Josef Jan Křtitel. I toto šesté dítě však za třičtvrtě roku (24. 8. 1868) umřelo. Martinovi to přijali s odevzdaností do Boží vůle a již o syna neprosili. Ale utrpení nepřešlo. Ani ne po měsíci, 3. 9. 1868, zemřel otec paní Martinové, který se k nim na stáří přestěhoval. Zelii všechny tyto rány citelně zasahovaly. Její pohled byl ale neustále obrácen k Bohu. „Zdá se mi samozřejmé, že trpím,"[15] napsala své švagrové.

Ale již o dva měsíce později se paní Martinová svěřovala bratrovi se svým novým mateřským štěstím: „Co tomu říkáš, dostaneme zase dítě. Je to pravda, jen aby mě před tím nestihlo nějaké neštěstí. Kdyby mě milý Pán Bůh chtěl vzít i s tímto dítětem, mám jen jedno přání: aby nezemřelo bez křtu."[16] Před porodem se ale znovu stupňovaly úzkosti: „Nemůžeš si vůbec představit, jak se bojím budoucnosti, očekávajíc tuto malou bytost. Zdá se mi, že i toto dítě bude následovat předešlé (chlapečky) a půjde za nimi na věčnost. Leží na mně tíha velká jako Alpy. Domnívám se ale, že skutečnost nebude horší, než má předtucha. Přijdou-li opět nějaké rány, povstanu zase dost rychle. Ale strach, to je již pravé mučednictví. Dnes ráno při mši svaté na mě tyhle chmurné myšlenky dolehly, že jsem skoro ztratila rovnováhu. Nejlépe je vždycky vše vložit do rukou Božích a vše budoucí očekávat s odevzdaností do jeho svaté vůle. Snažím se to dělat..."[17] Sedmé dítě se narodilo 28. 4. 1869. Byla to opět dcera, Marie Celina, pozdější sestra Jenovéfa od sv. Terezie a Sv. Tváře. Také ona musela být svěřena kojné, ale dívenka rostla a byla zdráva. Proto Zelie plna radosti sdělovala do Lisieux: „Teď právě si nemám nač stěžovat..."[18]

Za pár měsíců ovšem přišla další rána. Malá Helenka (bylo jí pět a půl roku) náhle těžce onemocněla, a aniž by se lékaři podařilo zjistit příčinu nemoci, dítě zemřelo 22. 2. 1870. Tato smrt se rodičů dotkla velmi bolestně: „Ani já, ani můj muž jsme nepočítali s tak náhlým koncem. Když přišel domů a uviděl mrtvé dítě, rozplakal se a volal: ‚Má Helenko! Má Helenko!' Potom jsme oba dva obětovali i toto utrpení Bohu..."[19] „Někdy si představuji, že právě tak jako moje malá Helenka odejdu i já tichounce z tohoto života. Ujišťuji tě, že na životě již nelpím. Od smrti tohoto dítěte mám horoucí přání zase je uvidět, ale ostatní děti, které tu ještě jsou, mě potřebují a kvůli nim prosím Pána Boha, aby mě zde nechal ještě několik let."[20] Sestra z kláštera ji v těch dnech velmi povzbuzovala: „Jak jsem šťastna, když pozoruji tvou hlubokou víru

15 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, 7. 9. 1868.
16 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 1. 11. 1868.
17 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, únor 1869.
18 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, říjen 1869.
19 Dopis Zelie Martinové Izidoru a Celině Guérinovým, 24. 2. 1870.
20 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, 27. 3. 1870.

a velikou odevzdanost do vůle Boží. Ty, které nyní oplakáváš, uzříš jednoho dne na věčnosti. Tvé srdce je nyní naplněno bolem, ale tvá odevzdanost ke všemu, co ti Pán posílá, Jej těší. Tvá víra a tvá neochvějná důvěra budou jednoho dne nádherně odměněny. Buď si jistá, Pán Bůh ti bude žehnat a zahrne tě milostmi."[21]

V této bolestné době už ovšem pod srdcem paní Martinové opět rostl nový život. Osmé dítě, malá Marie Melanie Terezie, se narodila 16. 8. 1870. Již za necelé dva měsíce (8. 10. 1870) však zemřela – kvůli špatné kojné.[22] Ještě týž den vzlykala Zelie do dopisu své švagrové: „Co jsem vytrpěla, si nemůže nikdo představit. Jsem zarmoucená a k neutěšení, protože jsem své dítě měla nevýslovně ráda. Při každém novém úmrtí se mi zdá, že právě toto dítě jsem měla nejraději... Ó, kdybych i já mohla umřít! Jsem již tak unavená, již dva dny jsem skoro nic nejedla a celou noc jsem byla ve smrtelné úzkosti."[23]

Jak zpracovala Zelie Martinová všechny tyto zkoušky, je dobře patrné z útěšného dopisu, který napsala své švagrové, které 16. 10. 1871 zemřelo při porodu její třetí dítě, syn Pavel: „To velké neštěstí, které tě potkalo, se dotklo i mého srdce. Navštívila tě opravdu těžká zkouška... Kéž by ti Pán Bůh dal milost odevzdanosti do vůle Boží. Dítě je u Pána Boha, vidí a miluje tě a jednoho dne je opět nalezneš. To je velká útěcha. Sama jsem to zažila, a ještě zažiji. Když jsem svým vlastním dětem zatlačovala oči a doprovázela je na hřbitov, zakusila jsem opravdovou bolest, ale vždy byla mírněna odevzdaností do vůle Boží. Nelituji nijak bolestí pro děti vytrpěných a starostí, které jsem s nimi měla. Někdy slyším lidi říkat (o jejich zemřelých dětech): Bylo by lepší, kdyby vůbec nebyly! Takovou řeč ale nemohu snést. Bolesti a starosti s dětmi nesmějí přijít v úvahu, když pomyslíme na jejich blaženost v nebi. Vlastně jsme je ztratily jen přechodně. Jak krátký je přece život! A v nebi je zas naleznu... Vidíš tedy, jaké je to požehnání, mít malého andělíčka v nebi. A přece ztratit dítě je pro naši přirozenost něco velmi bolestného. Právě v tom spočívají ta velká utrpení našeho pozemského života."[24]

21 S.G.Piat, ibid., str. 79-80.
22 Zde je třeba odmítnout názory psychoanalytika J. F. Sixe v knize *La véritable enfance de Thérése de Lisieux. Névrose et sainteté*, Paříž, Seuil, 1972, na Tereziinu matku. Jestliže Zelie Martinová dávala své děti kojným, nedělala to proto, že „dává přednost své práci" před svými dětmi a zanedbávala „nebezpečí" tohoto řešení (str. 35), nýbrž proto, že trpěla rakovinou prsu, která jí zabraňovala kojit. Důkazem je i Zeliin dopis její švagrové Celině Guérinové ze dne 12. 2. 1870, který psala před narozením svého osmého dítěte: „Jen to mě rmoutí, že musím svěřit zase své dítě kojné. Je tak těžké najít dobré lidi. Ráda bych si vzala kojnou do domu, ale není to možné! Místo zde sotva dostačuje pro nás. Ale Pán Bůh snad už vše dobře zařídí. On ví, že to není lenost, co mi brání kojit děti sama, vždyť se nebojím žádné námahy."
23 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, 8. 10. 1870.
24 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, 17. 10. 1871.

Časem se množství povinností stalo pro rodiče neúnosným. Proto roku 1871 pan Martin prodal svůj obchod s hodinami a šperky svému synovci Adolfu Lericheovi a začal pracovat v podniku své ženy. Převzal obchodní cestování, část nákupu a účetnictví. Chtěli si pro svou rodinu také koupit prostornější dům, ale žádný vhodný nenašli. Proto se nakonec přestěhovali do domu zemřelého pana Guérina v ulici sv. Blažeje č. 42, který paní Martinová zdědila. Zde se také 2. 1. 1873 narodilo jejich deváté dítě, Marie Františka Terezie, tedy Terezka.

Několik podnětů z četby karmelitánské řehole svatého Alberta *(5. část - dokončení)*

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Dále sv. Albert otvírá téma *askeze*. Přiznejme, že je pro nás ožehavé. Nám, lidem současnosti, se do sebezáporu nechce a někdy, i když vidíme jeho nezbytnost a prospěšnost, nevíme přesně, jak na to. Sv. Albert předepisuje prvním karmelitánům půst. Přesněji: půst ve smyslu postu od masa a půst ve smyslu postu újmy. To jsou dva různé způsoby postu. V řeholi to probírá jedno po druhém (podle našeho pozdějšího členění jsou to dvě kapitoly řehole). My v češtině pro rozlišení tohoto dvojího druhu postu asi nemáme přesnější termíny. Zřetelnější než o postu od masa by asi bylo mluvit o „abstinenci" a rozumět tím: zdržování se masitých pokrmů po určitou dobu. A naše české slovo půst by nám zůstalo jen pro tzv. půst újmy. Ten znamená, že se jí méně.

Ale nechtěl bych upínat naši pozornost na konkrétní míru postu. Na to, jak je půst „přísný", neboli - řečeno zcela lapidárně - jak silný krajíc si kdo ukrojí a kdy jí nebo nejí maso. Ostatně vůbec s askezí ve formě abstinence od masa je dnes potíž. Všimněte si: to dnes není hrdinství, že člověk nejí maso. Kolik lidí ho nejí! Z úplně jiných důvodů, než pro sebezápor a lásku ke Kristu.

Postavil bych proto naše úsilí o askezi (půst) na ten úplně nejširší základ. To, že člověk si něco odpírá, znamená: nenárokuji si všechno. Uznávám, že v mém životě nejde o to mít všechno, co mít můžu - zvlášť ne ve věcech pozemských. Kdybych se upnul na to mít všechno, spláču nad výdělkem... A tak tím, že si něco odepřu, sám sobě ukazuji: „Ne, já nechci mít všechno! Nemusím mít všechno, protože jsou ještě jiné hodnoty, než ty příjemné, bezprostředně dosažitelné, hmotné. A abych si zachoval smysl pro ty druhé hodnoty a abych k nim směřoval, omezuji se v jídle, pití, pohodlí atd. Nemůžu a nechci mít všechno."

Potom je tam také zajímavé, jak je půst (újmy) provázaný s liturgickým rokem. To je také něco, o čem už jsem v nějaké souvislosti také mluvil a myšlenky se mi k tomu často vracejí: zdá se mi, že v obecném povědomí nás katolíků otupuje náš smysl pro církevní rok. Vím, že je těžké slavit svátky nebo slavnosti Páně, když padnou na normální pracovní den. Ale kdyby pro nás slavnost Srdce Ježíšova, slavnosti Panny Marie nebo dokonce postní či adventní doba byly něčím, co si připomínáme jen formálně, byla by to velká škoda. V řeholi je půst újmy vázaný prožívání na liturgického roku a napomáhá k němu.

Kdežto abstinence od masa je předepsána naprosto. V řeholi není zmíněno, že by měla trvat od tehdy do tehdy. První karmelitáni maso skutečně vůbec nejedli. Neříkám to proto, že bych bojoval za vegetariánství nebo abych naši pozornost upínal na jídlo. Jen podtrhnu, že zde se ono: Nemusím mít všechno! ukazuje jako smýšlení, které by nás mělo životem provázet stále. Je to projev naší kajícnosti, našeho trvalého obrácení. Takové komunity, jakou byli první karmelitáni, tehdy chtěly takto žít ustavičně - a ostatním křesťanům o tom vydávat svědectví. Připomínat tak sobě i druhým: „Jsem jenom člověk, který putuje po této zemi několik desítek let, než si jej Pán Bůh povolá k sobě... A tak mi nejde o to, abych si tady užil všechno, abych si všechno užil tady..." To je něco, co neplatí jen v pátek nebo jen v postní době. K našemu spojení s Kristem patří, že mu obrácení svého srdce nabízíme vytrvale po celý život.

Naše askeze bude mít samozřejmě i různé jiné podoby. Mne v rychlosti napadlo: snášení slabin lidí kolem mne (které nedokáží zdolat, jako ani já své slabosti nikdy beze zbytku neosedlám) nebo třebas přijetí životního partnera, kterého si dospělé děti zvolí, nebo úmyslná skromnost spojená následně se štědrostí v oblasti charity, ale také moudré snášení různých bolestí v životě farnosti, nezdolnost při obtížné komunikaci s knězem aj.

Když jsem se takto zamýšlel nad řeholí sv. Alberta, našel jsem si pro zajímavost na internetu ještě podobnou řeholi, která je asi o deset let starší a byla schválená roku 1198 papežem Inocencem III. pro řád trinitářů. Kdo znáte Prahu, víte, že na Karlově mostě je také sousoší sv. Jana z Mathy a sv. Ivana. A sv. Jan z Mathy napsal tuto řeholi, je zakladatel trinitářů, kteří v barokní době měli svůj klášter u kostela Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici. Porovnával jsem si tyto řehole a je to zajímavé. Tak třeba sv. Albert karmelitánům vůbec nepředpisuje, jak má vypadat jejich hábit. Z toho srovnání je patrné, že o vnějších věcech sv. Albert mluví poměrně málo. To je také nápověda! On se soustředí na to, co je důležité, co je duchovní. Neříká, jak máme titulovat svého představeného, jaká lůžka a matrace bratři nesmějí mít atd. Ale hlavně jsem při tomto srovnání jasně viděl, že to opravdu není fráze, když se o naší řeholi

Sousoší zakladatelů řádu trinitářů a sv. Ivana na Karlově mostě. Sv. Jan z Mathy drží v levé ruce uvolněná pouta a peníz výkupného, v pravici knihu (narážka na řeholi?). Vedle něj je sv. Ivan s laní, níže sv. Felix z Valois s křesťanem vykoupeným ze zajetí. Další uvězněné zajatce hlídá úžasný Turek se svým psem. Výtečné dílo Ferdinanda Brokofa z r. 1714. Foto: P. Vojtěch Kodet

říká, že je to text hodně sestavený z citací z Písma. Na té druhé řeholi jsem poznal, že to není samozřejmost. Tam je mnoho pokynů, ale *vazba na Písmo* v ní není zdaleka tak těsná. Sv. Albert, který nám napsal řeholi, byl člověk, který měl Písmo „v krvi". Třeba hned na začátku, když nám přeje pozdrav a požehnání, cituje Písmo svaté. A když dává různé pokyny, tak zase cituje Písmo svaté. Může nás to těšit a zároveň nás to i zavazuje.

Pomalu budu směřovat k závěru. Kdybychom naši řeholi sv. Alberta procházeli hodně svědomitě, dostali bychom se ještě k velikým tématům, která nyní cíleně opomenu. A těmi jsou modlitba: každý ať zůstává ve své cele a rozjímá o zákoně Páně a bdí na modlitbách, pokud není oprávněně jinak zaměstnán. Tedy prodlévání s Hospodinem celý den. Dalším tématem je *duchovní zbroj*. S použitím citací z Písma svatého Albert pobízí: Oblečte si duchovní zbraně – pás čistoty, pancíř svatých myšlenek, pancíř spravedlnosti, přilbu spásy, štít víry, meč ducha... Připomenu jen zcela obecně: je důležité, aby člověk dokázal natolik být sám sebou, že si uvědomuje, co říká a co dělá. Dokázat vnímat, jaké způsoby jednání a mluvení se v mém životě opakují, jaké jsou moje návyky. A utvářet je svou vůlí. Pokud jsou to dobré návyky, jsou to ctnosti. Pokud jsou to špatné návyky, jsou to neřesti. Jestliže svůj návyk mohu uchopit a prohloubit ho, tak je to pro mě jakoby zbraň. Právě tak je pro mne „zbraní" také Písmo svaté, jeho znalost, schopnost připomenout si, co nám v něm Bůh řekl. Tak o tom všem mluví už Písmo samo a předávalo se to v křesťanské tradici.

Dalšími důležitými tématy, o nichž se v řeholi píše a o kterých bychom mohli ještě mluvit, jsou mlčení a práce. Kdo byste chtěli blíže se nad nimi zamýšlet, můžete se vrátit ke starším číslům časopisu Karmel,[25] podrobně se tím zabývá komentář Keese Waaijmana k řeholi, který jsme uveřejňovali.

25 Karmel 2005-4 a 2006-2.

Chtěl bych zmínit ještě několik posledních myšlenek. V závěru řehole – to bych chtěl podtrhnout – je několikeré napomenutí *k pokoře*. Už jsem tady řekl, že bych byl velmi nerad, kdyby nad kýmkoliv z nás zvítězilo pokušení brát Karmel jako prestižní záležitost ve svém životě. Sv. Albert říká: „Ty bratře, a kdo bude po Tobě převorem, měj na mysli, jak říká Pán: Kdo by chtěl být veliký, ať je služebníkem. A vy, bratři, když tedy máte převora poslouchat, mějte ho v pokorné úctě. Myslete na toho, kdo říká: „Kdo slyší vás, slyší mne."
Pokora, pokora, pokora. Toho není v životě nikdy dost. Ve chvíli, kdybychom si mysleli, že už jsme pokornými lidmi, tak jsme o pokoru přišli. O tom často kazatelé mluví. Takže – nepřehlédněme toto velmi jadrné, upřímné, pravdivé slovo, které nám sv. Albert říká v závěru řehole.
Sv. Albert také opakovaně nabádá, abychom nezapomněli, že svou odměnu nedostaneme na tomto světě. Že naší perspektivou je Kristův příchod. Pán Ježíš přijde a bude odměňovat. Jemu se máme v té chvíli líbit, ne lidem. Jemu se má líbit to, co jsme vykonali, ne nám. Tuto perspektivu také často zmiňuje otec Kees Waaijman ve svém výkladu řehole.

A úplně v závěru řehole je zajímavé, jak sv. Albert říká: *„Chce-li pak někdo učinit více,"* rozumí se: než je psáno v těchto pravidlech: *„odmění ho sám Pán, až přijde."* Zde je tedy zřetelná narážka na Pánův příchod. *„(Takový člověk) ať však správně rozlišuje, neboť rozlišování usměrňuje ctnosti."*
Takže svatý Albert při tom všem, co nám předepisuje, jakoby nás nabádal: „Podívejte – toto je sbírka pokynů, která určitě není úplná. Každý z vás bude ve svém životě zvažovat, jak to má naplňovat, jak má podle toho žít. Je to na vás. Přidáte-li k tomu něco víc – dobře, ale buďte opatrní, je třeba rozlišovat. Nějaká jednostrannost nebo upřílišenost by nebyla ku prospěchu." Obdivuji, jak skromně mluví o pravidlech, která sepsal. Docela klidně připouští, že někdo bude chtít dělat ještě víc, jen pobízí k opatrnosti. Protože si je vědom, že to, co sepsal, je předloženo s vyvážeností a obezřetností. Vždyť na několika místech v řeholi přímo napsal: (toto vám předpisuji) „pokud je to možné..." Postavte si kapli a choďte tam každé ráno na mši, pokud je to možné... Modlete se ve své cele, pokud je to možné a nejste oprávněně jinak zaměstnáni. Půst zachovávejte takto..., pokud je to možné, tzn. nebrání-li tomu nemoc nebo jiný oprávněný důvod.

Bratři a sestry, na závěr tohoto svého zamyšlení nad řeholí Karmelu se cítím přímo povinen říci: v celém našem životě – tak nám to jasně říká Pán Ježíš a vůbec Nový zákon – *jde o lásku*. Apoštol říká: „Naplněním zákona je láska" (Řím 13,10). Je to řečeno v jiné souvislosti a o jiném zákoně, ale platí to o všech zákonech. Buďme si toho vědomi i ohledně naší řehole.

To, že k nám text řehole, který je tak starý a úplně z jiného prostředí, i dnes promlouvá, nás naplňuje nadšením a vděčností vůči Bohu. Ale nezapomeňme si to vždycky přeložit do této polohy. Bohu jde o to, abychom každý z nás rostli v lásce. S pomocí této řehole, s pomocí našeho společenství. Děje-li se to – výborně, pak jsme na správné stopě, Bohu díky. Pokud by se to nedělo, něco neděláme dobře. Bůh je láska, naplněním zákona je láska, jde o růst v lásce.

Vděk jako zdroj útěchy a naděje

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Tento článek vznikl mírným přepracováním příspěvku, připraveného pro konferenci „Křesťan zdravotník v sociálních službách", která se uskutečnila 25. 10. 2008 v Domě sv. Antonína v Moravských Budějovicích. Konference měla téma: „Útěcha a naděje." Abych zůstal dostatečně stručný, rozhodl jsem se zaměřit se víceméně pouze na první z obou pojmů. Jsem přesvědčený, že s opravdovou útěchou vždy naděje souvisí.

Nejsem odborníkem ani v biblistice, ani ve znalosti života lidí starého Orientu. Ale nad stránkami Písma mi připadá, že v době Starého i Nového zákona byly životní situace mnohem víc ritualizovány, než dnes. Bolest a zármutek byly prožívány skrze konkrétní a nápadné vnější projevy (kající šat, roztržení šatu, pláč a nářek, rozpuštění vlasů apod.). A projevovat takto navenek svůj smutek bylo do jisté míry „povinné", lidé kolem to očekávali jako něco, co je v dané chvíli zcela na místě. Chovat se jinak bylo vnímáno jako něco nepochopitelného a provokativního, při zamlčování nebo tlumení nářku bylo ze strany ostatních vyžadováno od trpícího člověka vysvětlení.

Odpovídající reakcí ze strany okolí na zármutek dotyčného člověka byla **útěcha**, tedy chování se vůči němu, které také asi mělo podobu určitého rituálu (konkrétních, zažitých zvyklostí). To stojí za pozornost, protože pro nás dnes výrazy „útěcha" a někoho „těšit" mají spíš neurčitější obsah. A poskytnout útěchu bylo v biblické době také považováno jaksi za „povinnost", nejen za slušnost nebo dokonce jen za nadstandartní „dobrý skutek". Samozřejmě tento závazek souvisel s tím, jak úzký vztah utěšujícího s trpícím pojil (zda manželství, pokrevní příbuzenství, sounáležitost v rámci kmene aj.).

Dnes je doba všeobecného úpadku rituálů. Někdy se tak děje mimoděk – se změnou životních okolností a s rostoucím životním tempem rituály zapomínáme, jindy cíleně – jsou pokládány za teatrální formality a s tímto zdůvodněním jsou úmyslně opomíjeny. (Ale je to mnohdy složitější: ztratili jsme

spontánnost, cítíme se při nich trapně aj. aj.) Stále mi v této souvislosti vystávají slova kardinála Schönborna z jeho knížky o křesťanském postoji ke smrti: *„Není tedy náhodou, že právě přechod z tohoto světa na onen svět, z časnosti do věčnosti, byl obzvláště intenzívně ritualizován. Podivuhodnější je, že právě naše doba před tímto rozhodujícím okamžikem proměny života stojí tak bezmocně."*[26] Připadá mi, že ona bezmoc a rozpaky na nás doléhají nejen při doprovázení umírajících, ale stejně i při prožívání bolesti a smutku a při úsilí poskytnout druhému útěchu. Rituály, kterými se v takových chvílích lidé dřív zaštiťovali, o které se opřeli, jsou dnes namnoze zapomenuty.

Základní myšlenka – čelit tomu, že se trpícímu člověku smršťí svět

Podle mé zkušenosti často nemoc a stáří dotyčné osobě zmenší její svět a pokřiví jeho obrysy. Trpící člověk myslí jen na svou bolest, na svoje smutky. Ostatním lidem se odcizuje; a spousta věcí, událostí, podnětů, které prožil dřív nebo jej obklopují, zůstává nyní nepovšimnuta.

Výstižně to vidím vyjádřené ve verších Jiřího Wolkra, básníka, který se při svém mládí musel vyrovnávat s tuberkulózou a s tím spojenou hrozbou smrti. Báseň z jeho pozůstalosti nadepsaná Nemocný obsahuje mimo jiné i verše:

Za okny burácí zem, – v pokoji zpívají věci,
a přece ty, chorobo, – tak maličká proti všemu,
mi zacloňuješ svět.

A báseň končí verši:

O tího choroby, – je nejtěžší z tvých ran,
že člověk bolestmi je k sobě připoután
a v potácivých dnech, jež jdou neznámo kam,
je sebou obklopen a v sobě strašně sám.

Proto jeden ze způsobů, jak trpícího člověka povzbudit, hledám v úsilí prolomit tu omezenost jeho vnitřního světa a otevřít mu výhled dál od sebe sama. (Chesterton někde říká: jestliže se pohybujeme v bludném kruhu, nepomůže nám, když se snažíme pohybovat se ještě rychleji; je třeba z kruhu vykročit ven...)

Vyvolat vděčné smýšlení

Z mnoha možností, kam směrovat uvažování nemocného nebo trpícího, se budu zabývat tím, jak navést jeho myšlenky na něco, za co může pocítit vděčnost, prožít **vděk**. I kdyby šlo o minulost, tedy o něco, co „dnes už je dávno

26 Chr. Schönborn, Cestou proměnění, CDK, Brno 1998, str. 95.

pryč", co (povrchně viděno) „už není", přece věřím, že z hezkých vzpomínek nebo myšlenek může každý vytěžit vzpruhu pro současnost a naději do budoucna. Utišení nářku.
Zvlášť chci zdůraznit: všimněte si, že k takovémuto smýšlení není podmínkou, aby dotyčný člověk věřil v Boha. Tyto myšlenky mohou být útěchou i nevěřícímu člověku: je vděčný, protože i on si uvědomuje nebo intuitivně vnímá, jak velký dar je život. Jen to nedomýšlí až k existenci Dárce - Boha.
Jde samozřejmě pouze o naši dobrou vůli nasměrovat smýšlení trpícího člověka na to, co je kladné a nesporné. Pro to, aby naše snaha byla úspěšná, je rozhodující, jak se podaří nemocného vtáhnout do rozhovoru, jak je ochoten spolupracovat, převzít námi nanesené myšlenky a přivlastnit si je, sám si je rozvinout. Najít se v nich. Vyvolat v druhém člověku vděčné smýšlení se můžeme snažit několikerou cestou.

Poukázat na minulost prožitou na vlastní kůži

Především na minulost hezkou, přičemž slovem „hezkou" rozumím: ušlechtilou a jemu milou, ať už je to cokoliv. Je výborné, když se podaří, že se trpící člověk rozpovídá a vybavují se mu další a další hezké prožitky.
Nám věřícím je dobře připomenout, že Starý zákon často vybízí, aby člověk chválil Boha opakovaným vypočítáváním všeho dobrého, co od něj přijal. S velkou pokorou vyslovuje krásně takový vděk jedna modlitba z židovské domácí velikonoční liturgie:[27]

Za kolik dobrodiní jsme Hospodinu dlužni!
Kdyby nás byl vyvedl z Egypta
a nevykonal nad našimi nepřáteli spravedlnost,
nám by to bylo stačilo.
Kdyby byl vykonal nad nimi spravedlnost,
a ne nad jejich bohy,
nám by to bylo stačilo.
Kdyby byl vykonal spravedlnost nad jejich bohy,
a nerozdělil kvůli nám moře,
nám by to bylo stačilo.
Kdyby rozdělil kvůli nám moře,
a neprovedl nás skrze ně na souš,
nám by to bylo stačilo.
Kdyby nás byl provedl skrz ně na souš,
a nestaral se po čtyřicet let o naše potřeby na poušti,

27 Pro naše potřeby ji zkrátím. Cituji volně dle: DI SANTE, Židovská modlitba, Oikúmené,Praha 1995, str. 163.

nám by to bylo stačilo.
Kdyby se byl po čtyřicet let staral o naše potřeby na poušti,
a nezavedl nás k hoře Sinaj,
nám by to bylo stačilo.
Kdyby nás byl zavedl k hoře Sinaj,
a nedal nám Zákon,
nám by to bylo stačilo.
Kdyby nám byl dal Zákon,
a nedal nám vstoupit do izraelské země,
nám by to bylo stačilo.

Svěřím se vám: jedno z mých nejoblíbenějších a možná také nejosvědčenějších témat, skrze něž se snažím vyvolat v druhém člověku hezké vzpomínky, je zeptat se jej, odkud pochází: jaký je kraj jeho mládí, město nebo vesnice, rodina, popřípadě i farnost, v nichž se narodil nebo vyrůstal. Jak moc je nám toto téma blízké, zase ukážu začátkem jedné Wolkrovy básně, pojmenované příznačně U nás:

U nás je zem
rovná jak stůl
pokrytý svátečním zeleným ubrusem.
Když chodím po ní,
tak to vždy voní,
jak před obědem:...

Z těch veršů vane okouzlené zanícení pro ten kraj, které je přinejmenším srozumitelné, ne-li dokonce i trochu nakažlivé... - a přitom hanácká rovina není většinou lidí považována za krajinu pohlednou nebo zajímavou.

Překvapivé je, že vyvolat v srdci člověka vděk mohou někdy i vzpomínky na minulost těžkou a bolestnou, kterou prožil. Mnohdy takto stočí směr vzpomínek dotyčný člověk sám. Hlavní důraz při vyprávění o těžké minulosti spočívá na tom, že on to vše podivuhodně přestál, že přese všechny hrůzy jej to nezahubilo. Někdy dokonce je schopen dodatečně zhodnotit, že i to těžké přineslo nějaké cenné ovoce. A my si můžeme vzpomenout, že takováto zkušenost je vícekrát vyjádřena i v Písmě. Takto povzbuzuje Bůh vyvolený národ na závěr dlouhého putování Izraele pouští (Deut 8,2-5):

„Pamatuj na celou cestu, po níž tě vedl Hospodin, tvůj Bůh, čtyřicet let na poušti, aby tě pokořil, vyzkoušel a poznal, co je v tvém srdci, zda budeš zachovávat jeho příkazy, či nikoli. Pokořil tě, dal ti pocítit hlad a nasytil tě manou, kterou jsi neznal a kterou neznali ani tvoji otcové, aby tě poučil, že člověk nežije pouze

chlebem, ale že člověk může žít vším, co vychází z Hospodinových úst. Po těch čtyřicet let se tvůj oděv na tobě nerozpadl a noha ti neotekla. Uznej tedy ve svém srdci, že tě Hospodin, tvůj Bůh vychovává, jako člověk vychovává své dítě."

Poukázat na minulost „cizí", ale poučnou nebo přínosnou pro každého

Pokud je trpící člověk schopen více odhlédnout od sebe sama, nemusíme se držet jen okruhu myšlenek a vzpomínek, které se týkají bezprostředně jeho samotného, ale je dobře možné poukázat i na nějaké události, které se odehrály, a přestože se nestaly přímo jemu, mají do jeho života kladný dopad, mohou mu teď být útěchou a zdrojem naděje.

Pro věřícího křesťana jsou to především:

- utrpení Ježíše Krista, případně i Panny Marie: toto téma rozvinula zejména zbožnost ve středověku, ale je hodně živé stále (obrazy Ježíšova Srdce, Mariina Srdce, scény z pašijí, úcta k Panně Marii Bolestné); každý, kdo nějak doprovázel větší počet věřících lidí v jejich nemoci nebo stáří, se mohl přesvědčit, jak mocně účinný příklad utrpení Pána Ježíše a Panny Marie skutečně je;
- Vzkříšení Pána Ježíše, jeho odchod k Otci do nebe, kde se za nás modlí a připravuje nám tam místo; zde se útěcha těsně pojí s nadějí;
- v modlitbách, jež církev od středověku používá u lůžka umírajících, je zajímavá litanie, která vyjmenovává různé Boží vysvoboditelské činy, zachycené v Bibli, a poukázáním na ně doprovází prosbu za vysvobození nyní umírajícího člověka ze smrti věčné:[28]

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi zachránil Noema za potopy.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi vyvedl Abraháma z chaldejského města Uru.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi vysvobodil Mojžíše z moci faraónovy.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi zachránil Daniela ze lví jámy.
Amen.

28 Odporučení umírajících Bohu, viz: Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, str. 93n. Úplný text obřadu jsme otiskli v časopise Karmel 2003-1, str. 9-14.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi vysvobodil tři mladíky z ohnivé pece a z rukou krutého krále.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi očistil Zuzanu ze lživého obvinění.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi zachránil Davida z rukou Goliáše i krále Saula.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici),
jako jsi vysvobodil Petra a Pavla z vězení.
Amen.

Bože, vysvoboď svého služebníka (svou služebnici)
skrze našeho Spasitele Ježíše Krista,
který pro nás podstoupil hořkou smrt a získal nám život věčný.
Amen.

Není těžké vyrozumět, že tato litanie má umírajícímu být útěchou a dodat mu naděje. A dokáže to, i pokud on už vnímá jen útržkovitě.

Poukázat na to, co hezkého je v přítomnosti

I v tomto případě je nejpřirozenější začít od toho, co nyní trpícího člověka bezprostředně obklopuje. To je to Wolkrovo:

Za okny burácí zem, - v pokoji zpívají věci,

v citované básni. Jiří Wolker je básník, který má pro předměty kolem nás mimořádný cit - vzpomeňme na to, jak ve své slavné básni Těžká hodina zapřísahá věci, aby v důležitém okamžiku jeho vnitřní proměny při něm stály:

Milenčin dopise, lampo, kniho kamarádova,
věci zrozené z lásky, světla a víry,
dnes při mně stůjte a třikrát mi věrnější buďte...

Mnohem cennější a ne samozřejmou hodnotou je ale láska druhých lidí, kterou trpícímu člověku v jeho nemoci, stáří nebo jiné jeho rozbolavělosti prokazují. Je dobře vytrvale mu pomáhat, aby si jí byl vědom, byl za ni upřímně vděčný a dopřál sobě i druhým, že svůj vděk dokáže projevit, ale nevyčítal si, že je „na obtíž". V této chvíli si - pro nás učedníky Pán Ježíše - zdůrazněme: nejvlastnějším postojem křesťana k životu je vděčnost. Za vykoupení, za Vykupitele, ale i za to, že s každým dnem dostáváme od Boha i „chléb náš vezdejší" v podobě

spousty drobných věcí, které k tomu patří. Tuto každodenní vděčnost „trénujeme" celý život a v čase utrpení a nářku by se mělo osvědčit, že už to máme natrénováno - že schopnost takto vidět svou situaci neztrácíme ani ve dnech těžkých.

I zde se svěřím: při své službě zpovědníka s oblibou ukládám za pokání vykonat takovouto modlitbu: vyjmenovat Bohu, za co z poslední doby mu děkujeme (a to stejně podrobně, jako jsme zpytovali svědomí). Abychom tak znovu viděli, že náš Bůh není Bůh, který se zajímá jedině o naše hříchy, ale je to Bůh, který nás stále a stále zahrnuje svou dobrotou! A zakouším, že taková modlitba nás vede k obrácení stejně účinně jako Boží výtky...
Proto úmyslně používám v tomto svém zamyšlení slovo „vděk" a ne „vděčnost". Nechci vyzvedat obecnou, abstrahovanou vlastnost, ale podněcovat nás, abychom trpícímu člověku napomáhali prožívat konkrétní, opakované a časté úkony vděčnosti, jednotlivá vděčná zamyšlení a jednotlivé díky - „vděky".

Poukázat na Boha samotného

U opravdu věřícího člověka je možné poukázat na Boha samotného. Že je tu přece ještě Bůh (nejen pociťované utrpení). To věřícímu člověku stačí k tomu, aby opustil svůj bludný kruh, do nějž jej jeho bolest uzavírá, a otevřel se směrem od sebe ven. Ale i zde jde o to, aby se nabídnuté myšlenky on sám chopil a rozvinul ji. Naší starostí bude sledovat dál, jak tento trpící člověk o Bohu uvažuje a mluví, protože se o něj může pokoušet i sklon Bohu vyčítat, vzdorovat nebo litovat se.

Myslím, že cennou pomocí je v této souvislosti pamatovat si závěr knihy Job. Job umlká před autoritou Boží - ne proto, že jej Bůh přesvědčil, tj. všechno mu vysvětlil a on pochopil smysl svého utrpení, ale umlká, protože Bůh je veliký a člověk jej nemá právo osočovat z nespravedlnosti. Úcta před tajemstvím je velmi důležitý postoj, který musíme být s to zaujímat vůči Bohu samotnému i vůči těm jeho záměrům, které jsou pro nás bolestné a které nedokážeme změnit.

Zajímavá svědectví (i napomenutí)

Anne Franková, přestože jí bylo teprve 15 let, ve svém deníku pronikavě kritizuje způsob utěšování, který máme sklon používat všichni...[29]

29 Deník Anny Frankové, Lidové noviny, Praha 1992. Na vysvětlenou: rodina Frankových (Margot je sestra Anny) a rodina van Daanových (Petr je jejich syn) se po dlouhé měsíce ukrývaly v tajném úkrytu před hrozbou odsunu do koncentračního tábora, Bep byla dívka, která jim přinášela potraviny a pomáhala jim.

(čtvrtek 2. března 1944)
Při praní mluvila Bep s matkou a s paní van Daanovou o svém pocitu sklíčenosti. Jak jí ty dvě mohou rozumět? Naše netaktní matka především pomáhá člověku ještě hlouběji zabřednout do problémů. Víš, co naší Bep poradila? Má prý myslet na všechny lidi, kteří hynou na tomto světě! Komu pomáhá myšlenka na neštěstí, když se sám cítí nešťastný? Což jsem taky řekla. Dostala jsem ovšem odpověď, že do takových věcí nemám co mluvit.
Jak jsou ti dospělí slabomyslní a pitomí! Jako bychom Petr, Margot, Bep a já necítili všichni totéž! Ale tady může pomoci jen mateřská láska nebo láska opravdu dobrých přátel. Ale obě matky zde nám ani trošku nerozumějí. Paní van Daanová nás chápe možná o něco víc než naše matka. Ach, jak ráda bych té ubohé Bep řekla něco, o čem ze zkušenosti vím, že to pomáhá! Ale přišel do toho otec a velmi hrubě mě vystrnadil. Jsou přece všichni tak blbí!...
...Petrovi, Bep, Margot a mně pomůže jenom velká, obětavá láska, které se nám tady nedostává..."

A my věříme, že se nám právě takové velké, obětavé lásky dostalo skrze Pána Ježíše!

Podobně pozoruhodná jsou slova Etty Hillesum, židovské dívky, která uprostřed nacistické šikany a očekávání smrti v nějakém koncentračním táboře dozrála od mladistvé nezodpovědnosti a praktického ateismu k velké životní moudrosti a k obdivuhodné víře v Boha. Tato víra jí byla zdrojem útěchy a vědomí bezpečí.

(nedělní ranní modlitba 12. 7. 1942)[30]
(Bože,)... až do posledního dechu musíme bránit tvůj příbytek v našem nitru. Skutečně existují lidé, kteří v posledním okamžiku schovávají do bezpečí svůj vysavač nebo stříbrné příbory, místo aby si chránili tebe, můj Bože. A jsou lidé, kteří se za každou cenu snaží zachránit své tělo, které není beztak ničím

30 Etty Hillesum, Přervaný život. Deníky z let 1941-1943, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008 (2. vydání), str. 175.

víc než schránkou tisíce obav a hořkostí. A říkají: „Mě do spárů nedostanou.“ A zapomínají, že člověk není ve spárech nikoho, když je v tvé náruči.

Jiný citát ukazuje, že snaha prožít dobře celý svůj život (tedy opět je tu vykročení z těsného okruhu bezprostřední současnosti), může dát člověku sílu vyrovnat se dokonce se skutečností předvídané smrti, takže není třeba vyhlídku na konec pozemského života křečovitě zastírat.

(3. 7. 1942)[31]

Možnost, že umřu, je pro mě absolutně přítomná; můj život udělal zásadní zkušenost, co to znamená hledět do očí smrti, záhubě - přijímám ji jako součást života. Nelze část svého života předčasně obětovat smrti tím, že se jí člověk bojí a brání se jí. Odpor a strach nám ponechávají pouze žalostně scvrklý zbyteček života, skoro se to životem ani nedá nazvat. Zní to téměř paradoxně: snaží-li se člověk vytěsnit smrt ze svého života, nikdy nežije hodnotně, a podaří-li se mu ji přijmout do svého života, rozšíří a obohatí jej.

S čím kdo zachází, tím taky schází...

Podaří-li se nám napomoci tomu, že trpící pohlíží na život a na svět kolem sebe s vděčností, hodně jsme mu pomohli. A nám při takovém povzbuzování druhého může dojít, jak jsme na tom s vděčností my sami. Zda v této chvíli navádíme druhého k něčemu, co v sobě máme, nebo k něčemu, čemu sami zůstáváme mnoho dlužni. A tak náš upřímný kontakt s lidmi, kteří trpí, pomůže nám samotným, abychom byli více takovými, jakými chceme pomoci jim, aby ve své těžké situaci byli.

KARMEL
ČASOPIS PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT
Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.
Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.
ISSN - KARMEL 1210 - 499X
Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.
Evidenční číslo: MK ČR E 13791

31 Tamtéž, str. 148.